

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ ЗА НАГЛАСИТЕ НА
 СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ
 „ПСИХОЛОГИЯ“ ЗА УПРАЖНЯВАНЕ НА
 ДОБРОВОЛЧЕСКИ ТРУД

Изследване
 и практика

Елена Атанасова Бораджиева

**INQUIRE INTO THE ATTITUDES OF STUDENTS OF
 SPECIALTY “PSYCHOLOGY”
 FOR PRACTISE VOLUNTARY WORK**

Elena Atanassova Boradzchieva

Abstract. The report discusses the results of an inquiry into the attitudes of students of speciality “Psychology” to volunteer work during their studies at Veliko Tarnovo University.

Key words: volunteering, attitudes to volunteering, model for capacity building for volunteer work.

У нас закон за доброволчество няма, но значението на този вид социална ангажираност е безпорна за формиране на личности с гражданска позиция, а за студентите от специалност „Психология“ това важи в още по-голяма степен с оглед бъдещата им професионална дейност.

Наблюденията ни сочат, че има студенти, които изпитват сериозни проблеми с адаптацията си към академичната среда, което води до забавяне на обучението им или до прекъсване. Негативните преживявания в новата среда нерядко водят и до кризи на личността. Живеем с илюзията за безгрижни студентски години, с широкото житейско убеждение, че в млада възраст човек може да преодолява по-лесно всички проблеми. Днес реалността поднася друга картина, която настоятелно поставя въпроса за адекватни програми за превенция и профилактика на психосоциалното здраве на студентите.

Анкетното проучване е провокирано от идеята на екип от преподаватели от катедра „Психология“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ за разработване и внедряване на модел за формиране на капацитет за упражняване на доброволчески труд от студенти, който

би допренесъл, от една страна, за задълбочаване на приложното обучение в областта на помагащите професии в Университета, а от друга – за оказване на психологична подкрепа и помощ на студенти със затруднения в академичната среда.

Целта на проучването е да се установят различните нагласи на студентите от специалност „Психология“ за упражняване на доброволчески труд.

Задачите на проучването са:

1. Проучване на готовността на обучаваните студенти психолози за полагане на доброволчески труд, свързан с професионалната им насоченост;
2. Проучване на заетостта им с труд, извън сферата на професионалната им насоченост (с оглед осигуряване на финансови средства за издръжката им), за да се установят възможното време и подходящите форми за упражняване на доброволчески труд, свързан с професионалната им насоченост, при желание от тяхна страна;
3. Проучване на интереса им към институции, в които да се упражнява доброволчески труд, свързан с професионалната им насоченост;
4. Да се установят най-честите проблеми на студентите в адаптационния процес в Университета и възможностите, според тях за оказване на психосоциална подкрепа от колеги психолози на доброволен принцип.

Обект на проучването са студенти в редовна форма на обучение от специалност „Психология“. От всеки курс са включени на случаен принцип (явилите се на изпит на редовна дата) по 20 мъже и 20 жени. Така броят на изследваните по пол е изравнен и извадката почти покрива изследвания обект. Анкетирани са общо 160 студента.

Методът на проучването е под формата на анонимна анкета, която се дава след приключване на първия за съответния курс изпит от лятната сесия. Студентите са предварително предупредени, че след изпита, докато изчакват резултатите си, ще се проведе анкета, за която се създава мотивация за участие чрез разясняване на целите на проучването.

Анализ на резултатите от анкетното проучване

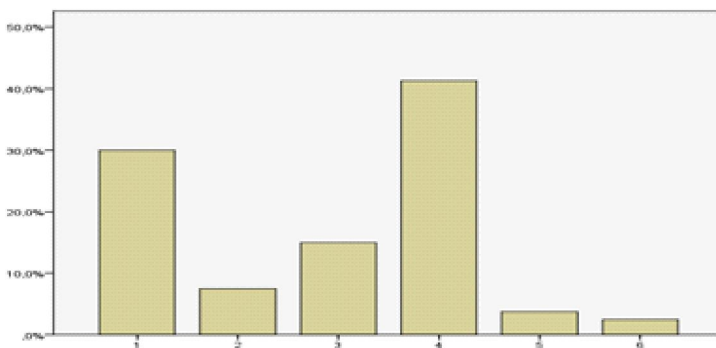
За проучване на нагласите за упражняване на доброволчески труд от студентите бяха зададени единадесет въпроса. Получените

резултати очертават добре нагласите на обучаемите за упражняване на доброволчески труд в областта на профилактиката на психосоциалното здраве в различни институции.

В съвременната обществено-икономическа среда в страната на голяма част от студентите се налага да работят по време на следването си, за да осигурят издръжката си. Различни са възможностите за това и във връзка с проучването за готовност за полагане на доброволчески труд, непосредствено свързан с професионалната насоченост на студентите. По повод на това различие зададохме три въпроса.

Отговорите на първия въпрос дават информация относно полагане или неполагане на заплатен труд по време на следването и времето, през което се упражнява този труд от работещите студенти от първи до четвърти курс (фиг. 1.).

Разпределение на отговорите на въпроса: „По време на следването си работите ли, за да подпомогнете (осигурите) издръжката си?“:

Фигура 1.

Легенда: 1. Да, съчетавам работа и учене; 2. Да, работя, но трудно съчетавам работа и учене – възнамерявам да напусна работа; 3. Не работя, но търся работа; 4. Не работя по време на семестъра, но през лятото работя (възнамерявам да работя) в България; 5. Работя (възнамерявам да работя) през лятото на студентска бригада в чужбина; 6. Не работя (не възнамерявам да работя) по време на обучението си.

От всички анкетирани студенти 37,5% работят цялогодисно, като 7,5% споделят, че им е трудно и възнамеряват да напуснат работа. Не

работят по време на следването си, но търсят работа 15% от всички анкетирани, а 41,3% съобщават, че работят през лятната ваканция у нас. В студентски бригади в чужбина през лятото са работили само 3,8% от всички анкетирани. От кросанализа се оказва, че тези студенти са изцяло от четвърти курс. Разбираемо, студентите от първи курс не посочват този отговор.

По време на следването си не работят и не възнамеряват да работят едва 2,5%. Няма статистически значима разлика в отговорите между четирите курса на обучение, с изключение на отговора за студентските бригади в чужбина.

Отговорите на втория въпрос: „Имам желание да работя доброволно в областта на психосоциалното здраве в институции (университет, училище, лечебно заведение и др.)“ – се разпределят по курсове, както следва:

Таблица 1.

Разпределение на отговорите на въпроса: „Имам желание да работя доброволно в областта на психосоциалното здраве в институции (университет, училище, лечебно заведение и др.)“

Отговор	Първи курс	Втори курс	Трети курс	Четвърти	Всичко
Да	40,0%	45,0%	45,0%	60,0%	47,5%
Да, но след втори курс	50,0%	35,0%	30,0%	15,0%	32,5%
Не съм сигурен(а)	5,0%	20,0%	25,0%	20,0%	17,5%
Не	5,0%	,0%	,0%	5,0%	2,5%
Всичко	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Данните сочат, че общо 80% от анкетираните имат желание да работят доброволно, като 32,5% смятат, че това е удачно за тях след втори курс. Едва 2,5% не възнамеряват да работят като доброволци.

Интересно е разпределението по пол на този въпрос. Нито една от студентките не е отбелязала, че няма желание, докато 2,7% от студентите заявяват, че нямат желание. Близко два пъти повече студенти проявяват несигурност по отношение на желанието си в сравнение със студентките. Повече от половината анкетираните момичета (51,9%) са твърдо убедени в желанието си за доброволчески труд, докато при момчетата този процент е 38,5. Това потвърждава още веднаж резултатите от кроскултурално изследване на ценностите, които доказват значимо влияние на пола върху интензитета на ценностните категории. Жените отдават по-голямо значение на сигурността, комфортността, *доброжелателността*, универсализма (Байчинска, Гарванова 2005).

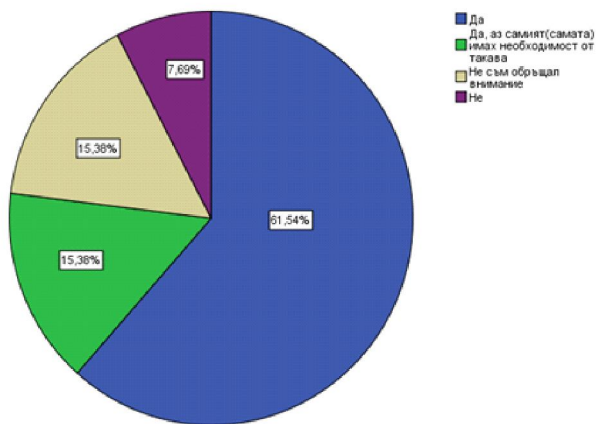
С оглед идеята на екипа на изследователския проект „Израждане на капацитет за упражняване на доброволчески труд от студенти“ за разработване на краткосрочни програми за подготовка на студенти доброволци в анкетата зададохме въпроса: „Готов(а) ли сте да участвате в краткосрочна програма за подготовка на студент доброволец?“. Резултатите сочат, че 75% от всички анкетираните студенти са готови да участват, 17,5% се колебаят, а 7,5% заявяват, че не биха участвали. Сред второкурсниците няма нито един от изследваните студенти, който да заявява, че не би участвал. Разбираемо, сред четвъртокурсниците е най-голям процентът на нежелаещите, по всяка вероятност поради предстоящо приключване на обучението им. Най-много са колебаещите се в първи и трети курс, което насочва екипа към втори курс като най-подходяща целева група за подготовка на студенти доброволци. Неувереността сред студентите първокурсници е разбираема заради адаптационния им период в университета. За желаещите третокурсници може да се помисли върху специализирана подготовка за доброволец, оказващ психосоциална подкрепа на възрастни в домове за социални грижи, тъй като на въпроса: „Ако сте отбелязали, че имате желание да работите като доброволец, оказващ психосоциална подкрепа, към коя група нуждаещи се бихте се насочили?“ (имат възможност да посочат повече от един отговор), те най-често избират този отговор както и отговора „към възрастни с временни увреждания в лечебни

заведения“. Второкурсниците най-често избират отговорите: „към деца и юноши в училищна среда“ (53,8%); „към деца, лишени от родителски грижи“ (50%); „към студенти със специални образователни потребности“ (46,7%); „към студентите първокурсници“ (43,3%). Ясно се очертават групите, към които изявяват желание да работят като доброволци студентите от втори и трети курс. Това разпределение по всяка вероятност е свързано с учебната програма. В трети курс се изучават основи на социалната работа, психопатология, надграждат се знанията върху социалната психология и психологията на възрастните. Във втори курс студентите са усвоили основите на общата психология, психология на личността, психология в детско-юношеска възраст. Те имат личен опит в процеса на адаптация в първи курс, което обяснява интереса им за полагане на доброволчески труд спрямо посочените групи.

С оглед на поставените в проекта цели бяха зададени няколко въпроса за необходимостта от оказване на психосоциална подкрепа за по-ефективна адаптация на студентите от първи курс към академичната среда. На базата на своя личен опит и наблюдения върху колегите си анкетираните отговориха на въпрос относно необходимостта от оказване на психосоциална подкрепа за по-бързото адаптиране на новопостъпилите студенти към академичната среда (фиг. 2.).

Статистически значително се различават резултатите на момичетата, от тези на момчетата по отношение на преживяната лична потребност от психосоциална подкрепа при адаптацията. Това може да се дължи и на факта, че мъжете по-трудно споделят лични преживявания, които биха ги представили като по-уязвими. Въпреки споровете сред учените относно измерванията на нагласите за половите роли не са малко изследванията, които установяват, че ролята на мъжа изисква той да се справя сам с проблемите си (Maltby 2005). Емоционалната твърдост и мъжествеността са пречка за търсенето на социална помощ (Barbee et al. 1993).

Разпределение на отговорите на въпрос: "От вашите наблюдения върху поведението на студентите в Университета, смятате ли, че има необходимост от оказване на психосоциална подкрепа за по-ефективно адаптиране на първокурсниците към академичната среда?"

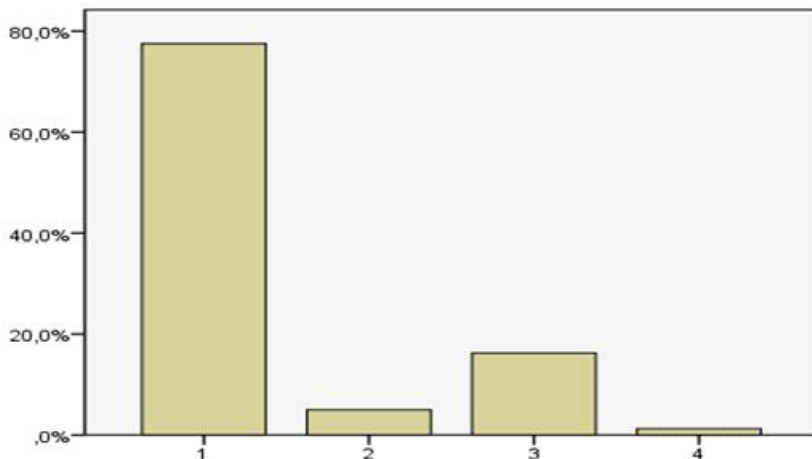

Фигура 2.

Мотивацията и готовността на студентите за включване в програми по превенция на психосоциални проблеми на студенти се проявява чрез разпределението на отговорите на въпроса „Убедени ли сте, че ако участвате като доброволец в програмата по превенция на психосоциални проблеми на студенти, ще придобием повече професионални умения?“ (фиг. 3.).

Сред второкурсниците няма работещи като доброволци, но сред тях има най-много изразили убеденост, че ако работят като такива, ще придобият повече професионални умения, което насочва към извода, че включването им в програми за доброволчески труд, отнасящи се до превенция на психосоциални проблеми на студенти, е удачна. Съобразно пола на анкетираните данните сочат, че 74,2% от всички жени (срещу 25,8% от всички мъже) са убедени, че ще придобият повече умения, ако работят като доброволци. Нито един студент от анкетираните не работи като доброволец в момента, докато сред студентките 5% работят, като те изцяло са от трети курс.

Разпределение на отговорите на въпроса: „Убедени ли сте, че ако участвате като доброволец в програма по превенция на психосоциални проблеми на студенти, ще придобиете повече професионални умения?“

Фигура 3.

Легенда: 1. Да; 2. Да, аз и в момента работя като доброволец, но не по предложение на Университета; 3. Не съм сигурен; 4. Не.

Един от въпросите в анкетата се отнася до формите, които студентите смятат за възможно ефективни за профилактика на психосоциалното им здраве. Най-често те посочват: тренинг; нагледни материали, като филми, постери; анонимно споделяне и коментар в социална мрежа със специалист. Незначителен процент (2,5%) смятат, че в студентските години не е необходима психосоциална профилактика.

Студентите бяха помолени да посочат в свободна форма най-честите проблеми при адаптацията към академична среда. Отговорите се отнасят както до проблеми от обективно, така и от субективно естество. Смяната на местоживеене; преминаването в друг тип образователна среда; липса на достатъчна и леснодостъпна информация за корпуси, зали, администрация, учебен план, преподавателски състав; различни взаимоотношения и изисквания от преподавателския състав в сравнение с предходния тип такива в училище; социоекономическо и културно различие в студентската група; липса на достатъчна приемственост между курсовете от една спе-

циалност, бедна и еднообразна материална база – в този порядък могат да бъдат обобщени най-често посочените от студентите проблеми, условно отнесени към проблеми от обективно естество. Липсата на активност при търсене на информация; недостатъчна степен на развитие на социални умения за установяване на нови контакти; неувереност в себе си; липса на самостоятелност; проблеми със самоиздръжката – обобщено са най-често срещаните се проблеми от субективно естество. Ето някои примерни конкретни отговори: „срам и страх от задаване на въпроси“; „неудобство от собственото материално положение“; „не поддържане на контакти с по-горни курсове“; „сложен академичен език“; „трудни дисциплини в първи курс“; „нови правила, които не се изясняват на студентите“; „липса на информация за разположението на учебни зали“ и пр.

Най-често наблюдаваните от студентите негативни стратегии за адаптиране към новия им начин на живот, които застрашават тяхното психосоциално благополучие, са от спектъра на пасивния тип стратегии. Те посочват най-често: употреба на наркотици; злоупотреба с алкохол; постоянен нощен живот; изолация.

Изводи от анализа на резултатите

Изводите от анализиранияте резултати от проучването на студентите са, че сред тях има нагласа и готовност за упражняване на доброволчески труд, като това най-вече се отнася до втори и трети курс. Студентките са по-активни и сред тях има такива, които работят като доброволци извън Университета. Поради трудностите по институционализиране упражняването на доброволчески труд от студентите по време на обучението им, което не е причина за отказ от работа в тази насока, по-голям акцент в анкетата е поставен върху проучване на условията за оказване на психосоциална помощ в университетската среда. Изведените основни проблеми при адаптацията към студентския начин на живот и обучение насочват към разработването на програми за различни модели на доброволчески труд от студенти (от подпомагащите професии) за студенти от различни специалности и курсове. Това би направило университетската среда, от една страна, своеобразно поле за полагане на доброволчески труд и развитие на практически професионални умения за превенция

и профилактика на психосоциалното здраве, а от друга – би подобрило цялостния социално-психологически климат в университета.

Проучването доказва интереса на студентите към полагане на доброволчески труд и в други институции. Проектът на МОН „Студентски практики“ доказва възможността за задълбочаване на връзките на университетите с институциите. Практика на основата на доброволчески труд е също възможен модел за усъвършенстване на практическото обучение на студентите, което би ги мотивирало за по-задълбочено усвояване на знания.

БИБЛИОГРАФИЯ BIBLIOGRAPHY

1. Байчинска, Кр., Гарванова, М. Влияние на пола и възрастта върху ценностната система на съвременния българин. – В сп., „Психологични изследвания“, кн. 2, 2005, с. 107. // **Baychinska, Kr., Garvanova, M.**, Vliyanie na pola i vazrastta varhu tsennostnata sistema na savremenniya balgarin. – V sp., „Psihologichni izsledvaniya“, kn.2, 2005, s. 107.

2. Maltby, J. (2005). The social Identity of Men: Locating the Central Role of Self-Esteem in Men and Woman., In Psychology of Gender Identity, p. 31–35

3. Barbee et al. (1993). Effects of Gender Role Expectation on the Social Support Process. In Journal of Social Issues, vol. 49/3, p.175–190, цит. в Психология на пола, http://bg.medicine-guidebook.com/gendernaya-psihologiya_789_norma-emotsionalnoy-tverdo~1.html